

кваліфікації для переходу на вищу посаду» [5, с. 12]. Доцільно зазначити, що система післядипломної педагогічної освіти Німеччини реалізується на *міжземельному* (федеративному), *земельному* (центральне підвищення кваліфікації), *місцевому* (локальне підвищення кваліфікації) та *індивідуальному* (особистісне підвищення кваліфікації) рівнях [3, с. 84]. В. Гаманюк зазначає, що основними шляхами підвищення кваліфікації вчителів на центральному рівні є: участь у наукових конференціях, семінарах загальнодержавного та федерального рівнів; відвідування заходів регіонального підвищення кваліфікації педагогів; навчання з обміном досвідом у інших країнах; індивідуальна науково-дослідна діяльність [2]. Після завершення курсів учитель складає додатковий іспит та отримує дозвіл на викладання фахової дисципліни в усіх типах шкіл.

Таким чином, позитивний досвід німецької системи підготовки вчителів стане взірцем при реформуванні вітчизняної педагогічної освіти.

Література

1. Андросчук Г, Андросчук А. Система освіти у ФРН // Рідна школа. – 2000. – № 12 (851). – С. 71-76.
2. Гаманюк В. А. Система підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації у Німеччині: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. / В. А. Гаманюк. – К., 1995. – 25 с.
3. Левченко Т. І. Європейська освіта: Конвергенція та Дивергенція. [укр.]: Монографія // Нова Книга. – 656 с.
4. Махиня Н. В. Система підготовки педагогічних кадрів у Німеччині / Н. В. Махиня // Педагогічний процес: теорія і практика: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 3. – С. 109 – 120.
5. Синенко С. І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С. І. Синенко. – К., 2002. – 21 с.

mgr Aleksandra Majsterek

Lubelska Szkoła Wyższa w Rykach (Polska)

NAUCZYCIEL WOBEC WYZWAŃ WSPÓŁCZESNEJ EDUKACJI.

Wprowadzenie

Człowiek żyje i realizuje się w świecie ciągłych zmian, które obejmują prawie wszystkie aspekty życia. Szybkie tempo przemian społecznych, naukowo-technicznych i ekonomicznych sprawia, iż dzisiejsze oczekiwania wobec szkoły są coraz większe. Sprostanie ogromu zadań jakie stawiane są przed nauczycielem wymusza konieczność weryfikacji, dotychczasowych sposobów pracy i szukanie ciągle nowych rozwiązań praktycznych. Zawód nauczyciela wiąże się z dużą odpowiedzialnością za przekazywanie umiejętności i wiedzy, kolejnym pokoleniom młodych ludzi. Od nauczyciela wymaga się wskazywania kierunków przemian świata

i wyjaśniania zachodzących w ich kontekście zjawisk- bycia tłumaczem¹ i interpretatorem². Wszystko to może być realizowane dzięki zaangażowaniu nauczyciela, poprzez aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, oraz podjęciem wyzwania związanego ze stymulowaniem kompetencji uczniów do refleksyjnego i twórczego uczestnictwa w zmianach³.

Przemiany edukacyjne w czasach współczesnych.

Przeobrażenia, jakie zaszły w naszym kraju po 1989 roku, skłoniły pedagogów do podjęcia rozważań o edukacji, m.in. o jej miejscu i funkcjach w łaździe społecznym i ekonomicznym. Dotychczas w Polsce edukacji wyznaczano określone miejsce i funkcje, jakie powinna spełniać między państwem i społeczeństwem, a także różnymi grupami i jednostkami społecznymi. Edukacja była podporządkowana głównie państwu i jej elitom a te z kolei określały potrzeby, dążenia i pragnienia społeczeństwa. Państwo decydowało o sprawach oświaty jej funkcjach, celach, modelu i kierunkach jej rozwoju, a także wyznaczało ogólna filozofię edukacyjną. Decydowało również o treściach nauczania a jednostka niewiele miała do powiedzenia w sprawach oświatowych, chociaż to ona w edukacji uczestniczyła. W społeczeństwach opartych na zasadach demokracji parlamentarnej został podważony monopol państwa w sprawach oświaty. Uznano, iż edukacja powinna służyć ludziom a kształcenie ma sprzyjać rozwojowi jednostki uczestniczącej w oświacie. W nowym nurcie pedagogiki, ludzie chcą mieć prawo do poznawania różnych światów wartości oraz do dokonywania indywidualnych wyborów, do decydowania za siebie. Odradza się dążenie do poszukiwania wartości uniwersalnych takich jak m.in. prawo do życia, prawo do wolności, tożsamość człowieka, życie wolne od zagrożeń, odpowiedni poziom życia materialnego, pluralizm polityczny i światopoglądowy, możliwość samorealizacji oraz tolerancja. Przez wiele poprzednich lat w kształceniu dominował model edukacji „informacyjno-podający”, który stanowił barierę dla poczynań zwolenników w nowym ujęciu. Dzisiaj natomiast w edukacji postawy ucznia wysuwają się na pierwszy plan, po nich cele instrumentalne odnoszące się do wiadomości, umiejętności i sprawności⁴. Jak pisze T. Lewowicki potrzeba dziś ludzi odznaczających się otwartością, wyobraźnią, zdolnością do autoedukacji i intelektualnej samodzielności. Ta nowa hierarchia celów odpowiada współczesnym postawom edukacyjnym, bowiem rośnie zapotrzebowanie na ludzką twórczość, inicjatywę, umiejętność myślenia i współdziałania w skali globalnej⁵.

Specyfika współczesnego życia społecznego stawia nauczyciela wobec nowych wyzwań. Obserwujemy zmiany w pracy szkoły z dominującą w pedagogice tradycyjnej koncentracją na lekcji i dydaktycznych czynnościach nauczyciela, w kierunku większego znaczenia funkcji wychowawczych, profilaktycznych i

¹ Por. Z. Bauman, *Prawodawcy i tłumacze*, IFiS PAN, Warszawa 1998.

² Por. E. Bielska, *Podmiotowy wymiar czasu społecznego a ambiwalencje roli intelektualisty w społeczeństwie obywatelskim czasu zmiany* [w:] *Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society*. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Radziejewiczowi- Winnickiemu w 65 rocznicę urodzin, red. E. Syrek, WUŚ, Katowice 2010, s.63.

Por. J. Szempuch, *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*, Wyd. Impuls, Kraków 2012, s. 7-8.

⁴ J. Bielski, *Nauczyciel doskonały*, Wyd. Impuls, Kraków 2017, s. 29-32.

⁵T. Lewowicki, *Przemiany oświaty*, Warszawa 1997, s. 26.

terapeutycznych. Koncentracja na funkcji dydaktycznej, skupiającej się przede wszystkim na wynikach nauczania i utrzymaniu dyscypliny na lekcji do dziś funkcjonuje w stereotypach pedagogicznego myślenia i wypełniania roli zawodowej nauczyciela. W kontekście następujących zmian społecznych szkoła przestaje być instytucją, w której odbywa się schematyczny przekaz wiedzy a staje się miejscem twórczego poszukiwania, samodzielnego konstruowania oraz środowiskiem życia młodzieży. Uczniowie przychodzą do szkoły z przyswojonymi już wzorami i normami życia będącymi odbiciem przemian dokonujących się w rodzinie i życiu społecznym. Umiejętność dostrzegania i rozumienia tych problemów oraz pomoc w ich rozwiązywaniu wpływa w znacznym stopniu na skuteczność pracy nauczyciela⁶.

Dynamiczne zmiany jakie zachodzą, wymagają od nauczyciela ciągłego przygotowania do złożonych funkcji i zadań realizowanych w zmieniających się kontekstach edukacji. Oczekiwaniem zjawiskiem jest stymulowanie zmian przez edukację oraz poszukiwanie rozwiązań, które lepiej służyłyby w pracy dydaktyczno-wychowawczej i sprzyjających stawianiu się coraz lepszym nauczycielem⁷.

Współczesna szkoła nie radzi sobie jeszcze w pełni z nowymi wyzwaniem, które niosą ze sobą przemiany relacji społecznych a z tym związany chaos informacyjny i aksjologiczny, w którym nasilają się konflikty pokoleniowe. Potrzeba zmiany, która mocniej powiąże szkołę ze środowiskiem aby kształcić ludzi do otwartości, różnorodności i stałej zmienności ról. Zmiany te powinny doprowadzić do postrzegania szkoły jako miejsca krytycznej analizy rzeczywistości, alternatywnego myślenia, krytycznego dystansu, uczenia życia oraz precyzowania celów i planów własnego rozwoju⁸.

1. Nauczyciel w dobie ciągłych zmian edukacyjnych.

Definicja „dobry nauczyciel” jest dosyć uniwersalna i przecina granice polityczne i kulturowe. Na świecie ten temat jest wciąż podejmowany i cały czas rozważany, gdyż widoczny jest związek między dobrym nauczycielem, dobrym uczniem a sukcesem reform edukacyjnych. Każdy z nas przechodzi kolejne szczeble edukacyjne w swoim życiu. Każdy z nas ma swoje odczucia i opinie co do idealnego nauczyciela. „Dobry” oznacza więc takiego nauczyciela który:

- Zna swój obszar specjalizacji,
- Pobudza, organizuje i zapewnia właściwe uczenie się uczniów,
- Sprawia, że uczniowie angażują się w proces uczenia się,
- Umie pomóc uczniom w osiąganiu sukcesu,
- Kształtuje pasje ucznia,
- Odchodzi od pamięciowego przyswajania wiedzy i biernego uczenia się,
- Współpracuje ze środowiskiem itp.⁹

Spośród wielu czynników warunkujących efektywność pracy szkoły bez wątpienia decydującą rolę odgrywa nauczyciel. Od jego bowiem kompetencji i umiejętności zależy jakość procesu nauczania i wychowania oraz trwałość jego

⁶ J. Szempuch, Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej, dz. cyt. s.8.

⁷ Tamże, s. 8..

⁸ Dużo uwagi tej problematyce poświęca m.in. B. Śliwerski w pracach: Jak zmienić szkołę?, Impuls, Kraków 1998; Program wychowawczy szkoły, WSiP, Warszawa 2001.

⁹ Por Muchacka B., Szymański M., „Poszukiwanie „dobrego nauczyciela”. Kilak odniesień do pracy nauczycieli i szkoły”. Adamek I., Akademia Pedagogiczna im. KEN w Krakowie

wpływów na jednostkę. Nie dziwi zatem fakt, że w literaturze nieustannie prowadzone są rozważania i dysputy nad osobowością, umiejętnościami i kompetencjami dobrego nauczyciela- wychowawcy. Kierunki tych poszukiwań wyznaczają zadania, jakie stawiane są przed nauczycielem współczesnej szkoły, do których należy „mądre towarzyszenie uczniowi na drodze jego rozwoju i stwarzanie mu wartościowego środowiska wychowawczego”¹⁰.

Na czym zatem polega różnica między zawodem nauczyciela a innymi zawodami? Wydaje się, że tkwi w postawach, które rozpatrujemy jako element cech psychofizycznych. Pełny układ cech tworzą: sprawności sensomotoryczne, zdolności (do czegoś) i cechy osobowości. I właśnie te ostatnie wyróżniają nauczycieli spośród innych grup zawodowych. Obok bowiem preferowanych przez ogół pracodawców, takich cech, jak np. gotowość do ciągłego uczenia się, dla nauczycieli istotne są właściwości, które pozwalają mówić o tym zawodzie w kategoriach powołania i posłannictwa (misji) oraz ponadprzeciętnego zamiłowania (pasji)¹¹.

Zawód nauczyciela jest sam w sobie zawodem specyficznym, a zarazem „jednym z najpiękniejszych i najbardziej fascynujących”¹² dlaczego? Szczególnie niewyjaśniona i ciekawa wydaje się kwestia powołania do zawodu nauczycielskiego. Myślę, że powołanie jest o tyle frapującym zjawiskiem, że dotyczy sfery, na którą nie mamy wpływu, która nie zależy od nas. Wszystkie inne kwestie decydujące o wyborze zawodu jesteśmy w stanie ogarnąć rozumem. Powołania – nie. Można byłoby stworzyć grupę zawodów, do których, jak uważa się potocznie trzeba mieć powołanie. Zapewne należałyby do nich m.in. zawód lekarza, księdza czy pielęgniarki. Warto odświeżyć dewizę, którą przed kilkoma wiekami sformułował Jan Kochanowski : " Ten mi najmilszy nauczyciel bywa, który jako naucza tak sam wykonywa" Należy sobie uświadomić, że nauczyciel jest osobą powołaną do pełnienia misji, a nauczanie i wychowanie jest nie lada sztuką.

Spośród wielu czynników warunkujących efektywność pracy szkoły bez wątplenia decydującą rolę odgrywa nauczyciel. Od jego bowiem kompetencji i umiejętności zależy jakość procesu nauczania i wychowania oraz trwałość jego wpływów na jednostkę. Nie dziwi zatem fakt, że w literaturze pedeutologicznej nieustannie prowadzone są rozważania i dysputy nad osobowością, umiejętnościami i kompetencjami dobrego nauczyciela- wychowawcy. Kierunki tych poszukiwań wyznaczają zadania, jakie stawiane są przed nauczycielem współczesnej szkoły, do których należy „mądre towarzyszenie uczniowi na drodze jego rozwoju i stwarzanie mu wartościowego środowiska wychowawczego”¹³.

Co to znaczy być dobrym nauczycielem ? Jakie cechy posiada wzorowy wychowawca? Na bazie ukształtowanej przez lata wiedzy o nauczycielu, prowadzonych badań empirycznych współcześni naukowcy prezentują go, jako doradcę dzieci, nadawcę informacji i wartości oraz organizatora procesu uczenia¹⁴. Podkreślają wagę jego właściwości osobowych, warunkujących nastawienie uczniów. Wyróżniono wiele typów i cech osobowych nauczycieli. Młodzież w odniesieniu do

¹⁰ MEN o programie wychowawczym szkoły.(2001) s.9

¹¹ Mucharska B., Szymański M., Nauczyciel w świecie współczesnym, Wydawnictwo Impuls Kraków 2008.

¹² Tamże, s.7

¹³ MEN o programie wychowawczym szkoły.(2001) s.9

¹⁴ Por. Korczyński S., Nauczyciel i uczeń w zreformowanej szkole, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006, s. 130

„dobrego nauczyciela” wskazuje przede wszystkim na to, jaki jest wobec uczniów. Badania jakie przedstawia Irena Adamek są tego przykładem i ukazują najbardziej doceniane cechy dobrego nauczyciela i są to:

- Sprawiedliwy,
- Lubi pracę z dziećmi i młodzieżą,
- Innowacyjny,
- Życzliwy,
- Potrafi dyskutować na temat problemów trapiących uczniów,
- Opiekuńczy, ciepły, serdeczny i otwarty,
- Ma dobry kontakt z uczniem,
- Zachęcający, a nie zniechęcający ucznia.¹⁵

Rozwijając każdy punkt, nauczyciel jawi nam się, jako osoba żyjąca problemami grupy, wymieniająca się z uczniami poglądami, planująca i współpracująca z klasą. Zachęcająca wychowanków do wyrażania własnych opinii, akceptująca ich indywidualne różnice i nastawiona względem nich pozytywnie. Przedstawiciele takich stylów i cech dają poczucie bezpieczeństwa, podnoszą samoocenę ucznia i umieją z nimi wspaniale się dogadywać. Nauczyciel XXI wieku w opinii uczniów, rodziców, a nawet samych przyszyłych wychowawców powinien efektywnie, pomagać oddziaływać na ich uczucia i aspiracje. Ustawicznie podnosić własne kwalifikacje, aby stać się mistrzem w swoim zawodzie. Nauczyciel powinien budować swoją wiarygodność i związany z nią klimat zaufania, poszanowania i wolności. Znakomici pedagodzy poprzednich stuleci, głosili już, że wzajemny klimat zaufania między nauczycielem a uczniem budzi w dziecku zaufanie do wychowawcy. A takie z kolei zachowanie buduje zdrową motywację do nauki. Konstruowanie dobrych relacji między nauczycielem a uczniami, pomiędzy samymi uczniami, między szkołą a rodzicami powinno stać się ważnym punktem działalności edukacyjnej. Wzajemna życzliwość i wyrozumiałość, w połączeniu z jasno określonymi i konsekwentnie przestrzeganymi wymaganiami, stanowi punkt wyjścia pracy z uczniami i jest warunkiem jej powodzenia¹⁶

Obecne, stale zmieniające się w bardzo dynamiczny sposób, czasy i próbująca nadażyć za nimi edukacja stanowi dla nauczycieli całkiem nowe wyzwanie i wyznacza inny niż dotychczas zakres ich obowiązków. Niezmiernie ważnym elementem w pracy nauczyciela jest fakt, aby do tego zawodu trafiali ludzie, którzy lubią to, co robią, a nie traktują pracę wyłącznie w kategoriach zarobkowych. Zdają sobie sprawę, że osiągnięcie tego celu jest trudne, ale wierzą także, że możliwe¹⁷. Ponadczasowe są tu słowa Janusza Korczaka

„Bądź sobą – szukaj własnej drogi. Poznaj siebie, zanim zechcesz dzieci poznać. Zdaj sobie sprawę z tego, do czego sam jesteś zdolny, zanim dzieciom pocznieś wykreślać zakres ich praw i obowiązków. Ze wszystkich sam jesteś dzieckiem, które musisz poznać, wychować i wykształcić przede wszystkim.”

¹⁵ Tamże, s.114 – 115.

¹⁶ Por. Tyl A., nauczyciel wczesnej edukacji wobec zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej, kulturowej i społecznej, Łódź 2011

¹⁷ Por. Przygońska E., Nauczyciel rozwój zawodowy i kompetencje. Gulińska- Grzeluska D. Kompetencje nauczyciela przedszkola. Toruń 2010. s.157

Współczesny nauczyciel staje wobec wielkich wyzwań. Aby im sprostać musi być doskonale przygotowany, merytorycznie, metodycznie i psychicznie. Od nauczyciela wymaga się ciągłego poszukiwania nowości, podnoszenia kwalifikacji i samokształcenia. Dobrze kształcić i wychowywać mogą przede wszystkim ci, którzy są sami dobrze wykształceni i bardzo dokładnie wiedzą kim są dla siebie i kim są dla swoich uczniów- studentów - wychowanków¹⁸

Praca zawodowa niewątpliwie stanowi dla współczesnego nauczyciela wielką wartość. Jest pożądana i ceniona, zajmuje czołowe miejsce w hierarchii wartości. Praca zawodowa traktowana jest przez nauczycieli jako źródło dochodów, prestiżu, daje im możliwość kontaktów z innymi ludźmi wpływa ogólnie na dobre samopoczucie i zaspakaja wiele potrzeb społecznych. Dla niektórych nauczycieli jest nawet sensem życia i sposobem na życie. Niestety, są jednak czynniki, które obniżają jej wartość w odczuciu nauczycieli. Do czynników tych na pewno należą zarobki, które według nauczycieli są za niskie i nie odzwierciedlają wkładu ich wysiłku w pracę, oraz wprowadzona po reformie edukacji nadmierna biurokracja, a także inne czynniki odciągające nauczycieli od treściwej pracy na rzecz ucznia i dla ucznia¹⁹

Podsumowanie

Rozwój intelektualny i fizyczny jest jedną z najistotniejszych właściwości osoby ludzkiej i ma autonomiczny charakter. Oznacza to, że największą siłą napędową jest motywacja wewnętrzna i zaangażowanie się ucznia w swój rozwój. Zmiany w systemie edukacji zakładają, że obecna szkoła stanie się bardziej przyjazna uczniowi, mniej stresująca oraz znacznie lepiej będzie zaspokajać jego rzeczywiste potrzeby i zainteresowania. Natomiast nauczyciel współczesnej europejskiej szkoły to „kreator o wszechstronnym działaniu, inspirujący do działania i poszukiwań, uczący otwartości na drugiego człowieka, animator życia wychowawczego i edukacyjnego”.

Bibliografia

1. Bauman Z., Prawodawcy i tłumacze, IFiS PAN, Warszawa 1998.
2. Bielska E., Podmiotowy wymiar czasu społecznego a ambiwalencje roli intelektualisty w społeczeństwie obywatelskim czasu zmiany [w:] Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil socjety. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu w 65 rocznicę urodzin, red. E. Syrek, WUŚ, Katowice 2010
3. Bielski J., Nauczyciel doskonały, Wyd. Impuls, Kraków 2017
4. Bogusz J. Autorytet nauczyciela akademickiego a wyniki kształcenia i wychowania, *Pedagogika szkoły wyższej*, nr 4/1996.
5. Korczyński S., Nauczyciel i uczeń w zreformowanej szkole, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.

¹⁸ Bogusz J. Autorytet nauczyciela akademickiego a wyniki kształcenia i wychowania „Pedagogika szkoły wyższej” 1996, nr 4, s.15- 27

¹⁹ Popek S., Winiarz A., Nauczyciel zawód, powołanie, pasja. s 345

6. Lewowicki T., Przemiany oświaty, Warszawa 1997.
7. MEN o programie wychowawczym szkoły, Warszawa 2001.
8. Muchacka B., Szymański M., „Poszukiwanie dobrego nauczyciela. Kilka odniesień do pracy nauczycieli i szkoły”, Kraków 2008
9. Muchacka B., Szymański M., Nauczyciel w świecie współczesnym, Wydawnictwo Impuls Kraków 2008.
10. Popek S., Winiarz A., Nauczyciel zawód, powołanie, pasja. Wyd. UMCS , Lublin 2009
11. Przygońska E., Nauczyciel rozwój zawodowy i kompetencje. Gulińska-Grzeluska D. Kompetencje nauczyciela przedszkola. Toruń 2010.
12. Szempuch J., Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej, Wyd. Impuls, Kraków 2012.
13. Śliwerski B., w pracach: Jak zmienić szkołę?, Impuls, Kraków 1998; Program wychowawczy szkoły, WSiP, Warszawa 2001
14. Tyl A., nauczyciel wczesnej edukacji wobec zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej, kulturowej i społecznej, Łódź 2011

УДК 377.1:377.35:687.01

Маланчук М.В.,
 майстер виробничого навчання ДНЗ
 «Подільський центр ПТО»,
malanchukmariya@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У сучасну епоху зміна стандартів і механізмів суспільного функціонування зумовлює потребу модернізації системи професійної підготовки педагогів з метою формування компетентних і конкурентоспроможних фахівців, які ефективно здійснюватимуть поліфункціональну педагогічну діяльність [1].

Сьогодні, як ніколи гостро стоїть проблема розвитку педагогічної майстерності викладачів професійної школи, причому як досвідчених, так і молодих. Причиною є недостатня увага до цієї складової педагогічної компетентності під час професійної підготовки у ВНЗ. Педагогічна майстерність справедливо вважається однією з найважливіших професійних якостей особистості викладача професійної школи. За словами І. Зязюна, питання про педагогічну майстерність – це питання про якість «інструмента», тобто про людську якість педагога і про якість його життя, її відповідність проповідуваним людським ідеалам. Це особливий стан, який уможливорює рівень професійної свободи педагога, визначаючи межі можливого і